

Spolufinancováno
Evropskou unií

Podpora aktivního a odpovědného občanství ve školách

Příručka pro učitele

II. Aktivity do třídy

Aktivita 1 Ověření faktů

První orientace a přístup k informacím na internetu

GYMNÁZIUM
JOSEFA RESSELA

Learnable

Sukromna základna
škola
Felix

Slovakia

odpo
vědná
společ
nost

WSB University

Podpora Evropské komise pro vydání této publikace nepředstavuje schválení jejího obsahu, který odráží pouze názory autorů, a Komise nenes odpovědnost za jakékoli použití informací v této publikaci obsažených.

Spolufinancováno
Evropskou unií

Tato metodika byla vytvořena v rámci projektu ACTIVE financovaného z programu Erasmus+
Organizace odpovědná za zpracování materiálu: Odpovědná společnost, z.s.
Vytvořeno ve spolupráci s partnery projektu

Tato práce podléhá licenci [Creative Commons Attribution- ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) .

Přířazeno: Odpovědná společnost, z.s.

autoři: Mareš, Matěj a spol.

Přeloženo a editováno z anglického originálu

Verze 1.1

květen 2023

Obsah

Soubor nástrojů a aktivit pro učitele.....	3
Logika činností v souboru nástrojů ACTIVE	3
AKTIVITA 1: Ověření faktů – první orientace a přístup k informacím na internetu	4
Aktivita se skládá z následujících kroků:.....	4
Očekávané výstupy a výsledky činnosti.....	4
Hlavní zásady z Metodiky, které je třeba vzít v úvahu:	5
Čas potřebný pro danou aktivitu:.....	5
Než začnete	6
Materiály potřebné pro tuto aktivitu	6
PLÁN ČINNOSTI.....	7
Shrňte danou aktivitu a prodiskutujte, co by se ještě mělo zvážít.....	13
Následující aktivity ve třídě, které je třeba zvážít/provést.....	13

Soubor nástrojů a aktivit pro učitele

Aktivita je součástí Souboru nástrojů, který se skládá z následujících tří hlavních částí:

- I. Metodika pro učitele
- II. Kniha aktivit pro učitele
- III. Pracovní materiály pro aktivity a žáky

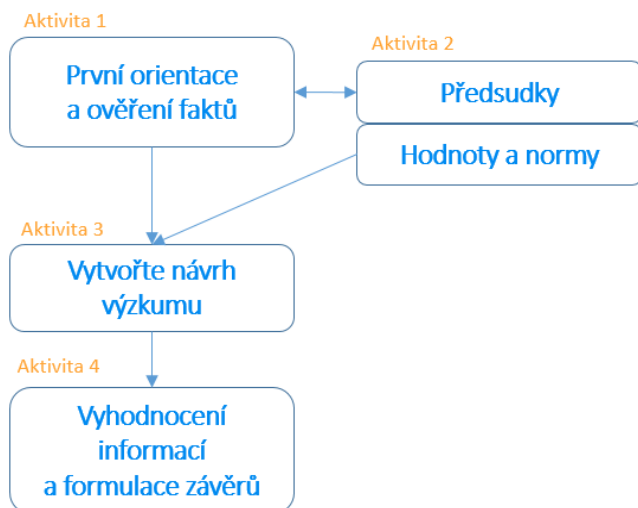
I. Metodika pro učitele (*tento dokument*) se skládá z vysvětlení zásad, pojmů a konceptů, které je třeba používat při zavádění Souboru nástrojů. Cílem Metodiky je poskytnout učitelům podklady a vytvořit společný základ a porozumění, aby byli připraveni převzít tento Soubor nástrojů do výuky.

II. Kniha aktivit pro učitele je souborem pracovních aktivit (scénářů krok za krokem), které učitelé mohou převzít do výuky ve třídě. Aktivity korespondují s tématy Metodiky, takže učitelé mohou snadno najít vhodnou aktivitu k tématu, který je v metodice obsažen. Pro každé téma zahrnuté v Metodice je k dispozici alespoň jedna aktivita.

III. Pracovní materiály pro aktivity a žáky poskytují materiály, které se používají se žáky během aktivit. Materiály se skládají především ze šablon, které může učitel předat žákům pro lepší strukturování aktivity.

Než začnete s aktivitou, [seznamte se s příslušnými částmi Metodiky](#) pro učitele a s celkovou skladbou a logikou aktivit uvedených v knize aktivit pro učitele, abyste měli celkovou představu o tom, jaká témata jsou v aktivitách zahrnuta.

Logika činností v souboru nástrojů ACTIVE

AKTIVITA 1: Ověření faktů – první orientace a přístup k informacím na internetu

Aktivita má přímou vazbu na témata obsažená v MODULU 0 a 1 Metodiky.

Žáci se seznámí s nástrahami a pastmi informací prezentovaných na internetu (fake-news a dezinformace) a naučí se je překonávat pomocí ověřování faktů (fact-checkingu) a laterálního čtení.

Vzhledem k tomu, že se jedná pouze o první krok, zaměříme se především na důvěryhodnost zdroje informací, protože informace jsou vždy ovlivněny jejich autorem, takže analýza zdroje informací (autora a/nebo sponzorující organizace) by měla být prvním krokem při přístupu k informacím na internetu.

Žáci se dozvědí, proč je zdroj informací důležitý, a naučí se, jaká kritéria by měli (neměli) používat při posuzování důvěryhodnosti a spolehlivosti informací, které najdou na internetu.

Pomozme žákům, aby se nenechali zmanipulovat a dokázali se informovaně rozhodovat („**nenechali se oklamat**“).

Aktivita se skládá z následujících kroků:

Step I: Výběr tématu

Step II: První dojem

Step III: Výběr zdrojů informací

Step IV: Posouzení spolehlivosti informací (ověření faktů).

Step V: Zjištění hlavních aspektů spolehlivých informací

Step VI: Shrnutí kritérií pro spolehlivý zdroj informací

Step VII: (nepovinné) Předložení příkladu / provedení řádného ověření faktů (druhé kolo)

Step VIII: Co je ještě třeba zvážit?

Očekávané výstupy a výsledky činnosti

POZNÁMKA:

- Tuto aktivitu lze s žáky provést **jako samostatnou**, aby se dozvěděli o spolehlivosti informací na internetu.
- Jako učitel můžete tuto aktivitu použít **i pro jednu „zajímavou/důležitou/vlivnou“ dezinformaci, kterou najdete a kterou byste se žáky prozkoumali.**

Hlavní cíl aktivity:

Vyhledat relevantní a spolehlivé zdroje a informace na internetu, které vám pomohou zorientovat se v dané problematice.

Pochopit význam údajů a informací pro náš cíl (lépe porozumět a být schopni činit informovaná rozhodnutí).

Problém: Lidé (žáci) nevědí, jak kriticky přistupovat k informacím na internetu, a nedokážou rozlišit spolehlivý zdroj a údaje od dezinformací nebo předpojatých informací. Nebo dokonce rozlišovat mezi názory, fakty a reklamou (PR).

Přehled úkolů:

- Žáci si vyhledají informace o tématu na internetu
- Žáci zkoumají relevanci a důvěryhodnost informací
- Budou prozkoumána hlavní kritéria, která je třeba sledovat u informací na internetu

Očekávané výstupy aktivity:

- ❖ Údaje, informace a zdroje týkající se dané problematiky nalezené na internetu (nebo z jiných zdrojů, viz potřebné materiály níže)
- ❖ Ověřená fakta a zdroje týkající se dané problematiky
- ❖ Relevantní kritéria pro posouzení důvěryhodnosti informací na internetu

Očekávané výsledky:

- ✚ Žáci chápou nástrahy a pasti informací prezentovaných na internetu nebo z jiných zdrojů.
- ✚ Žáci chápou základy dezinformací a fake-news
- ✚ Žáci chápou, jak zodpovědně přistupovat k informacím na internetu
- ✚ Žáci se naučí ověřovat fakta a laterálně číst
- ✚ Žáci se naučí posuzovat důvěryhodnost informací podle relevantních kritérií (a nepoužívat irelevantní kritéria pro posouzení důvěryhodnosti zdroje)
- ✚ Žáci se naučí o spolehlivosti a důvěryhodnosti dat
- ✚ Žáci dokáží rozlišovat mezi fakty a názory
- ✚ Žáci dokáží identifikovat zjevně nedůvěryhodné informace nebo zdroje informací
- ✚ Žáci chápou, že každá informace může být důležitá, i ta, která není věrohodná (nebo kterou nelze prokázat)

Hlavní zásady z Metodiky, které je třeba vzít v úvahu:

- 🌈 Obecné pojmy týkající se faktů, údajů, informací a objektivitu (Modul 0, kapitola 1.3)
- 🌈 Obecné pojmy týkající se faktů, údajů, informací a objektivitu (Modul 0)
- 🌈 Dezinformace, špatné informace a falešné zprávy (Modul 0)
- 🌈 Porozumět kritériím kvality dat a informací (Modul 1, kapitola 1.1)
- 🌈 (Modul 1, kapitola 1.1)
- 🌈 Porozumět potenciálním zdrojům dat a informací na internetu (Modul 1, kapitola 1.2)
- 🌈 Porozumět (ne)relevantním kritériím pro posuzování informací na internetu (Modul 1, kapitola 1.3.1).
- 🌈 Porozumět manipulativním technikám používaným k šíření dezinformací (Modul 1, kapitola 1.3.2).
- 🌈 Jak přistupovat k informacím na internetu, ověřování faktů a laterálnímu čtení (Modul 1, kapitola 1.3.3)

Čas potřebný pro danou aktivitu:

Záleží na tématu a počtu žáků ve třídě a na tom, zda si žáci vyhledají informace během hodiny nebo před hodinou jako domácí práci. Obecně je však aktivita navržena tak, aby se dala provést během jedné vyučovací hodiny (45 min).

V případě malého počtu nebo pokud se věnuje pouze jednomu konkrétnímu zdroji dat, by to mohlo být hotovo za kratší dobu (15-20 min).

U složitějších témat, pokud chcete/potřebujete pokrýt celou aktivitu v jedné vyučovací hodině (45 min), doporučujeme zadat téma předem (kroky I až III) a nechat žáky najít a zhodnotit zdroje jako přípravu na hodinu (domácí úkol) (krok IV). V hodině pak budete o tématu diskutovat (krok V a dále).

Pokud vám to čas dovolí, můžete také spojit aktivitu 1 s aktivitou 2 nebo 3 do jedné lekce (takže na aktivitu 1 naváže aktivita 2 a/nebo 3 během jedné hodiny).

Než začnete

Než začnete, musíte si vybrat relevantní námět/téma/problém, kterému se budete věnovat.

Jak vybrat téma (definice problému) a související předsudky:

- Dejte si pozor na to, aby definice problému neomezovala další bádání (zkoumání) žáků (viz Modul 0, kapitola 1.3).
- Buďte sebekritičtí a nedefinujte téma/problém pod vlivem vlastních předsudků.
- Buďte sebekritičtí a otevření různým názorům (nezaměňujte je za fake-news).
- Neobávejte se potenciálně kontroverzních témat, během této aktivity není třeba dospět k definitivním závěrům. „Kontroverzní téma“ podnítl zajímavou diskusi a následně navrhování relevantního výzkumu.
- Témata týkající se různých hodnot, norem a/nebo předsudků by mohla být velmi dobře dále (nebo již dříve) zkoumána během aktivity 2, která se přímo zabývá předsudky a různými stanovisky*.
- (pokud je to možné podle účelu hodiny) Nechte žáky, aby se podíleli na rozhodování o tom, jaké téma zvolit a jak ho definovat (nebojte se, pokud se jim to nepovede, později na to přijdou a poučí se z toho...).

*To znamená, že můžete začít zkoumat problém vybraný v aktivitě 2, pokud jsou hlavním problémem (tématem, kterým se zabýváte) různé hodnoty, normy a předsudky. Je tedy volitelné v závislosti na daném tématu, zda začnete aktivitou 1 (zaměřenou na informace na internetu), nebo aktivitou 2 (zaměřenou na předsudky, hodnoty, normy a stanoviska různých aktérů).

Materiály potřebné pro tuto aktivitu

K úkolu můžete přistupovat dvěma způsoby (nebo je kombinovat):

- a) Nechte žáky, aby sami zkoumali a vyhledali si zdroje informací.
- b) Upozorněte žáky na vybrané zdroje informací o tématu. Žáci tedy začnou s těmito vybranými zdroji.

Rozhodování o tom, jaký přístup zvolit, se může řídit těmito kritérii:

- i. Pokud znáte téma a/nebo víte o „zajímavých“ zdrojích (příkladech), které mohou ukázat některé též nespolehlivé zdroje informací, můžete žákům zadat, aby se na tyto zdroje podívali.
- ii. V případě, že na tuto aktivitu není ve třídě dostatek času, bylo by za účelem ušetření času lepší nějaké zdroje žákům vybrat.
- iii. Pokud žáci dostanou zadání aktivity (vyhledání zdrojů a informací) před hodinou jako domácí úkol, můžete jim nechat prostor, aby si zdroje vyhledali sami. Pak je můžete požádat, aby vám je předem poslali, abyste se s nimi mohli sami seznámit.

Tato aktivita je primárně určena pro práci s informacemi na internetu, protože ten je dnes pro žáky primárním zdrojem informací. Stejný koncept však lze snadno použít i u jiných zdrojů informací. Například u témat týkajících se třídy/školy/obce (téma „o kterém se mluví“) mohou být první informací fakta (nebo drby) od spolužáka, místní zprávy nebo místních aktérů. Hlavním tématem je zdroj a spolehlivost informací z jakéhokoli zdroje.

PLÁN ČINNOSTI

Motivujte žáky:

- Chtějí-li něčemu porozumět nebo chtějí-li někoho o něčem přesvědčit (argumentovat), měli by mít k dispozici argumenty založené na relevantních a spolehlivých informacích.
 - O tématu si budou hledat informace sami, místo abyste jim je poskytli z první ruky.
 - Tím, že jim vyberete nějaké skutečně relevantní téma, nebo je necháte vybrat si problém, na kterém chtějí pracovat.
- I. **Výběr tématu.** Téma (problematiku), které se bude zkoumat (podrobnosti viz Modul 0), vyberte sami nebo nechte vybrat žáky:
- a. **(diskuse)** Nechte žáky rozhodnout o konkrétním tématu (tématech), které budou zpracovávat. Námět **tématu by měl být cílený**, např. navrhnout veřejně prospěšnou akci pro školu/obec, vybrat si nějaký aktuální naléhavý společenský problém, jako je odlesňování amazonského pralesa, válka na Ukrajině, změna klimatu, nebo nějaké téma ze studijního plánu třídy, jako je historická událost z určitého období apod.
 - U některých témat (projekty společenských aktivit, malá témata) by bylo lepší rozdělit třídu do skupin. Každá skupina pak může mít své vlastní téma/cíl/problém nebo přístup k vypracování.
 - Nechte žáky vysvětlit, proč si vybrali právě toto téma (osobní zájem, aktuálnost apod. Nezacházejte do podrobností, viz krok II).
 - b. **(zadání)** NEBO si vyberete téma podle předmětu hodiny nebo konkrétní problém, na kterém chcete, aby žáci pracovali. (viz výše Než začnete)
 - i. Stručně vysvětlíte téma (nezabíhejte do podrobností o možných kontroverzích a různých názorech) a přejděte k dalšímu kroku.
- II. **První dojem.** (**krátká diskuse**) První dojem z tématu u žáků lze získat krátkou diskusí po zadání tématu.
- a. Zeptejte se žáků:
 - Ot. Co víte o problému XXX?
 - Ot. Co si myslíte o problému XXX myslíte?
 - Ot. Jaké jsou hlavní strany (aktéři) zapojené do tohoto problému?
 - i. Účelem je, aby učitelé získali obecnou představu o tom, jak žáci vnímají dané téma a co o něm vědí.
 - b. Pokud necháte žáky vybrat si vlastní téma, měli byste se na to zeptat při výběru tématu v kroku I.
 - c. Nezapínejte do podrobností (nenechte žáka o problému polemizovat apod.).
 - i. Pokud se jedná o kontroverzní téma, řekněte žákům, že bude zajímavé toto téma dále zkoumat a diskutovat o něm.
 - d. Zapište si první dojem, který formulovali žáci, abyste si ho zapamatovali: použijte **šablonu pro učitele 1-1-II První dojem**

- III. **Vyberte zdroje informací.** Řekněte žákům, že budou mít za úkol vyhledat informace a zdroje o dané problematice, **NEBO** jim předložte zdroje, které jste pro dané zadání vybrali, a přejděte k dalšímu kroku (viz výše Materiály potřebné k aktivitě).

Hledají-li zdroje informací žáci:

- a. **(úkol)** Požádejte žáky, aby si našli zdroje informací o tématu, které považují za důležité (jako rychlý úkol ve třídě nebo jako domácí přípravu na hodinu).
 - i. Může to být webová stránka nějaké organizace / článek / faktické informace v podobě grafu, infografiky, dat / video na YouTube (může být velmi dobrým zdrojem informací k diskusi) / příspěvek na Facebooku atd.
- b. **(diskuse)** Nechte žáky, aby rychle představili zdroje a informace, které našli, a vysvětlili, proč si myslí, že jsou důležité/relevantní.

Ot. Proč je daný zdroj a/nebo informace důležité pro lepší pochopení problému?

- i. Nechte žáky diskutovat (s vaším přispěním) o tom, jaké zdroje vybrat pro další analýzu
- ii. Pomozte žákům s výběrem s ohledem na následující kritéria:
 - Omezte diskusi tak, aby se skutečně zaměřila na důležitost (o spolehlivosti zatím nediskutujte, pokud žáci poukážou na pochybnosti o důvěryhodnosti, řekněte jim, aby si vybrali zdroj a dále ho prozkoumali).
 - Vyberte si až 2–4 zdroje (podle času, který máte na danou činnost k dispozici, a složitosti zdrojů).
 - Vyberte zdroje/informace, které budou dobrým příkladem pro posouzení spolehlivosti zdroje/informací (vhodné by bylo vybrat příklad nějakých nespolehlivých informací s potenciálně dobrým dojmem).
 - Je v pořádku, pokud ve výběru není žádný spolehlivý zdroj informací
 - Kdyby žáci namítali, že propagované informace nejsou spolehlivé, řekněte jim: Dobře, tak si je pojďme vzít a prozkoumat v dalším kroku.

- IV. **Posouzení spolehlivosti informací (ověření fakt).** **(úkol)** Nechte žáky prozkoumat vybrané informace a posoudit jejich relevanci a spolehlivost (důvěryhodnost). Poskytněte jim pracovní materiál **1-1-IV Zdroj a jeho relevance a spolehlivost** a požádejte je, aby jej vyplnili pro každý zdroj/informace.

Ot. Nakolik důvěřujete tomuto zdroji informací?

Ot. Posuďte, zda jsou informace relevantní a důvěryhodné a zda by měly být vzaty v úvahu při rozhodování o dané problematice?

Ot. Jaký druh informací je poskytován: fakta, názory nebo PR propagace?

- i. Pokud žákům poskytnete zdroje, se kterými budou pracovat, nezapomeňte jim připomenout, že **si mohou otevřít a používat i jiné stránky na internetu.**
- ii. Žákům lze tuto práci zadat jako domácí úkol pro přípravu na hodinu.
- iii. Abyste časově vymezili čas pro práci ve třídě, řekněte žákům, aby našli a zhodnotili až 2–4 informační zdroje. Řekněte žákům, aby se nezabývali každým detailem týkajícím se daných informací (jako při čtení dlouhého článku), ale aby se soustředili na hlavní aspekty informací a hlavně na jejich zdroj.

- iv. Žáci mohou pracovat samostatně, ve dvojicích nebo ve skupinách (3–5 žáků) (v závislosti na velikosti třídy).
- V. **Zjištění hlavních aspektů důvěryhodných informací (diskuse)** Nechte žáky diskutovat o tom, JAK a PROČ(!) posoudili důvěryhodnost vybraných informací.
- OVĚŘENÍ FAKTŮ (důvěryhodnost informace/zdroje)**
- Ot. Považujete tyto informace za důvěryhodné/nedůvěryhodné?
- Ot. Proč považujete tyto informace za důvěryhodné/nedůvěryhodné (uvedte hlavní aspekty, na kterých zakládáte svůj úsudek?
- Ot. Jaká jsou hlavní kritéria důvěryhodnosti informací?
- ... pomozte najít kritéria:
- Ot. O jaký druh informací se jedná (fakta/názor/PR propagace)?
- Ot. Jsou poskytnuté informace podloženy důkazy?
- Ot. Jaké jsou reference pro důvěryhodnost zdroje informací (ověřovali jste na jiných stránkách)?
- AUTOR a STANOVISKA**
- Ot. Kdo je vytvořil? Jakou motivaci mají tvůrci k prezentaci informací? Jak to ovlivňuje spolehlivost zdroje?
- Ot. Jaké je stanovisko zdroje/autora?
- Ot. Z jakých zdrojů autor vychází?
- Ot. Má autor na výsledku nějaký zvláštní zájem?
- Ot. Jaký je pohled ostatních aktérů?
- Ot. (možná) Jaké jsou hlavní protichůdné argumenty/názory?
- VALIDITA A ÚPLNOST informací**
- Ot. Jsou prezentovaná fakta skutečně platná – přesná (jsou předloženy důkazy, věříme důvěryhodnosti použité metody – způsobu, jakým byla data/fakta získána)?
- Ot. Jaké aspekty problematiky tyto údaje/informace pokrývají (říkají vše, co potřebujeme / měli bychom vědět)?
- a. Diskusi můžete shrnout zápisem na tabuli nebo použít šablonu na bílé tabuli při on-line lekci **1-1-IV Zdroj a jeho relevance a důvěryhodnost (šablona pro třídu)**.
- b. Nezapomeňte, že účelem úlohy není primárně vybrat, které informace jsou spolehlivé a které ne, ale **naučit se informace posuzovat podle příslušných kritérií**:
- i. Viz **nerelevantní kritéria vysvětlená v Metodice** Jak přistupovat k informacím na internetu, ověřování faktů a **laterální čtení** (Modul 1, kapitola 1.3.3).
- ii. **Příslušná kritéria** by měla zohledňovat následující skutečnosti:
- JAK, KDE a KÝM byly údaje (proklamovaná fakta) získány. Kdo za těmito informacemi stojí? Kdo vytvořil článek / internetovou stránku / graf / příspěvek na sociálních sítích? Jaké metody a zdroje byly použity k vytvoření dat/informací/videí? Jedná se o důvěryhodný zdroj?
 - Rozpoznání používaných manipulativních technik
 - Hlavně rozlišení mezi fakty a názory
 - Fakta lze ověřit
 - Názor může být založen na důkazech, nebo může jít jen o proklamaci/propagaci.

- Rozlišujte:
 - Fake-news = vymyšlené (lži)
 - Dezinformace (zavádějící informace, především falešné interpretace nebo nepodložená důkazy).
 - Názor (uvědomte si, že názor není třeba zavrhnout, ale měli bychom ho jako takový rozpoznat).
- c. **KRITÉRIA KOMPETENCÍ** Přístup žáků můžeme rozdělit následovně:
 - Otevřeli si žáci další karty/stránky, aby si ověřili informace o zdroji?*
 - Pokud byly poskytnuty údaje / grafy / vědecký článek / odkaz – ověřili si žáci původní zdroj?*
 - Posuzovali žáci důvěryhodnost na základě umělých a nerelevantních kritérií?*
 - Rozlišovali žáci mezi fakty/názory/PR propagací?*
 - Nejlepší přístup:
 - Žáci rozpoznali a rozlišili fakta (i proklamovaná) od názorů a PR propagace,
 - mistrovstvím by bylo vnímat interpretaci faktů jako interpretaci, a ne fakta jako taková,
 - žáci **rozlišovali fakta a názory** a používali **laterální čtení** (ověřovali zdroj podle informací z jiných zdrojů a kontrolovali zdroje předložených důkazů),
 - žáci chápou různé účely a možnosti využití sekundárních informačních zdrojů,
 - žáci rozpoznali používané manipulativní techniky,
 - žáci také zkoumali platnost poskytnutých faktů (alespoň diskutovali na toto téma, protože nemuseli mít čas na jeho důkladné prozkoumání)
 - Slibný přístup:
 - Žáci rozpoznali fakta od názorů, ale nebyli schopni určit věrohodnost uvedených faktů,
 - žáci rozpoznali, že (pravděpodobně) nespolehlivá stránka není spolehlivá, ale nebyli schopni poskytnout relevantní vysvětlení získané laterálním čtením,
 - žáci měli pochybnosti, protože byly použity manipulativní techniky,
 - žáci odhadli některé odlišné účely a možnosti využití sekundárních informačních zdrojů.
 - Nedostatečný přístup:
 - Žáci nerozpoznali fakta od názorů a interpretací,
 - žáci nebyli schopni identifikovat nespolehlivou stránku (uváděli nerelevantní argumenty),
 - manipulativní techniky nebyly rozpoznány,
 - žáci nesprávně interpretovali různé účely a možnosti využití sekundárních informačních zdrojů.

- ii. Nezapomeňte, že jde především o **důvěryhodnost** zdroje. Tedy **pouze první krok při posuzování informací** („nenechat se napálit“ evidentně nedůvěryhodnými zdroji dat). Když však chceme porozumět, potřebujeme víc než jen ověření faktů.
 - d. **DŮLEŽITÉ** Pokud se setkáte s **kontroverzním tématem**, u kterého by nebylo možné posoudit důvěryhodnost informací na místě a/nebo by to bylo **náročnější** na čas, který jste si na tuto aktivitu vyčlenili, nezoufejte, protože to je dobrý vstup pro další kroky:
 - pokud nejste schopni rozhodnout o důvěryhodnosti zdroje, otevřeně vysvětlete, že je třeba více času a úsilí (výzkumu),
 - protože jste si nemohli zkontrolovat skutečnost ověřením faktů,
 - abychom mohli rozhodnout o spolehlivosti informace, budeme možná muset **hledat důkazy**, které by ji podpořily nebo odmítly (což uděláme v dalším kroku),
 - vysvětlete, že pro lepší pochopení problému byste měli (a v dalším kroku budete) **hledat relevantní zdroje informací**, abyste pochopili problém a mohli se rozhodnout a blíže se podívat na **stanoviska a předsudky** zúčastněných aktérů,
 - pokud jsou v problému, kterým se zabýváte, (silně) přítomny **předsudky a různá stanoviska**, je velmi dobré pokračovat po této aktivitě aktivitou 2 a dále zkoumat předsudky, hodnoty a normy.
- VI. **Shrnutí kritérií důvěryhodnosti zdroje informací: (diskuse)** Shrňte s žáky hlavní kritéria pro posouzení důvěryhodnosti (spolehlivosti) zdroje informací.
- a. Shrňte s žáky:
 - i. chybné předpoklady a kritéria pro posuzování důvěryhodnosti informací na internetu,
 - na co si dát pozor (nerelevantní kritéria pro posuzování informací na internetu),
 - co dělat,
 - laterální čtení (zkontrolujte zdroj, zkontrolujte předložené důkazy),
 - pochopení, o jaký typ informací se jedná – názor/fakta,
 - byl předložen důkaz,
 - pochopení stanoviska zdroje/autora,
 - ii. hlavní kritéria a přístup k posouzení důvěryhodnosti (především poukázat na nutnost laterálního čtení – říci, že to dělají profesionální ověřovatelé faktů),
 - iii. hlavním poučením pro žáky je také to, že je třeba **vědomého úsilí**,
 - musíte investovat do posouzení spolehlivosti informací,
 - skutečnost, že lidé nechtějí investovat a jen přebírají informace, které se k nim dostanou, aniž by je jakkoli zkoumali, je jedním z hlavních důvodů, proč se šíří dezinformace a falešné zprávy.
 - b. Připomeňte žákům, že toto je jen začátek, „aby se nenechali zmást“ evidentně nedůvěryhodnými zdroji dat. Abychom mohli shromažďovat spolehlivá data **musíme**

zvažovat i úplnost a platnost informací (viz úplná kritéria pro spolehlivá data popsaná v Modulu 2).

- i. Dokonce i důvěryhodný zdroj (jako jsou důvěryhodné zprávy nebo dokonce vědecké časopisy) může být chybný (neplatný) nebo neúplný.
 - ii. Uvědomte si, o čem informace skutečně jsou (viz také popis sekundárních zdrojů dat a informací v Modulu 2).
- c. Připomeňte žákům, že i **když je zdroj neobjektivní** nebo dokonce nedůvěryhodný (pokud jde o fakticitu), může být důležitým zdrojem informací, jestliže potřebujeme pochopit různé pohledy na danou problematiku (protože mnoho lidí může tyto informace použít k formulaci svého názoru nebo jako základ pro své jednání),
- i. musíme pochopit, co se za těmito informacemi skrývá, a neodmítat je jako nedůležité,
 - ii. **důležité nerovná se důvěryhodné** (i nedůvěryhodná informace je často užitečná při zkoumání problému – pro pochopení postoje různých aktérů),

(volitelné)

- VII. (volitelné) Ukažte příklad/provedte řádné ověření faktů (druhé kolo). (diskuse) / úkol) Na základě informací, které se žáci dozvěděli, provedte ověření faktů u vybraných (nebo nových) informací/zdroje.
- a. Podle časových možností: Provedte ověření faktů společně jako třída nebo zadejte práci skupinám.

Shrňte danou aktivitu a prodiskutujte, co by se ještě mělo zvážít.

- VIII. Vysvětlete žákům, co je ještě třeba vzít v úvahu. (*diskuse*) V závislosti na plánovaných dalších aktivitách. Pokud plánujete pokračovat aktivitou 2 nebo 3 (viz níže), vysvětlete žákům, jaké budou další kroky, a to tak, že poukážete na důležitost nahlédnutí různých stanovisek zúčastněných aktérů a vyhledání relevantních informací pro pochopení tématu. Pokud neplánujete pokračovat dalšími aktivitami, doporučujeme aktivitu ověření faktů zakončit diskusí o různých úhlech pohledu a údajích a informacích potřebných ke skutečnému pochopení dané problematiky.
- a. Poukažte žákům na to, že ověření faktů je zásadní pro získání dat ze spolehlivého zdroje, ale pokud chceme dané problematice skutečně porozumět, musíme také:
 - i. **Zvážít různá stanoviska** (různé aktéry). Některá již byla zahrnuta při ověření faktů. Kdo je do toho zapojen? Jaké jsou jejich stanoviska k danému tématu? Prozkoumejte předsudky. (zahrnuto v aktivitě 2)
Ot. Stanovisko: Je ve zdroji jeden z narativů upřednostňován před druhým?
Ot. Jaká stanoviska měli žáci na začátku (přístupovali k tématu s předsudky)?
 - ii. Zamyslete se nad tím, **jaké údaje a informace potřebujeme**, abychom dané problematice skutečně porozuměli, a kde je můžeme získat. (zahrnuto v aktivitě 3)
Ot. Jsou informace, které jsme ověřili, úplné a pokrývají všechny potřebné aspekty tématu?
Ot. Které aspekty tématu byly zahrnuty do informací, jež jsme zkoumali, a které byly opomenuty?
Ot. Co o tomto tématu říkají jiné zdroje?
 - b. I když nepokračujete aktivitou 2 nebo 3, můžete se jimi inspirovat při vedení výše uvedené diskuse s žáky.
 - i. Můžete také spojit aktivitu 1 s aktivitou 2 nebo 3 do jedné lekce (takže na aktivitu 1 naváže aktivita 2 a/nebo 3 během jedné hodiny).

Následující aktivity ve třídě, které je třeba zvážít/provést

V závislosti na zvoleném tématu a celkovém rozvrhu aktivit naplánovaných učitelem by po aktivitě 1 měla následovat aktivita 2 a/nebo aktivita 3:

- a) **Následuje aktivita 2 Předsudky, hodnoty a normy** – pokud se zvolené téma týká aktérů s různými názory, hodnotami a normami. A také abyste ukázali žákům, jakou roli hrají předsudky v našem rozhodování. Po aktivitě 2 můžete pokračovat aktivitou 3 Navržení vlastního výzkumu.
 - Sepište stanoviska a předsudky (žáků a zdrojů), na které jste narazili během aktivity 1, a převezměte je do aktivity 2.
- b) **Následuje aktivita 3 Navržení vlastního výzkumu** – pokud se zvolené téma netýká různých názorů, hodnot a norem, pokračujte aktivitou 3 Navržení vlastního výzkumu.

Můžete také spojit aktivitu 1 s aktivitou 2 nebo 3 do jedné lekce (takže na aktivitu 1 naváže aktivita 2 a/nebo 3 během jedné hodiny). Viz **Logika aktivit**, které jsou součástí Souboru nástrojů pro aktivity na začátku dokumentu.